

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17

Naročnina četrletno 15 din

za pol leta 30 din

za vse leto 60 din

Posamezne številke 1.50 din

V z a m e j s t v o celoletna naročnina 90 din

Ljubljana, 19. januarja 1940.

Upravištvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17

Poštočekovni račun:

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo

Oglasi po tarifu

Tiska Zadrudna tiskarna (M. Blejec) v Ljubljani

Topost in brezbriznost

Ker beže dogodki mimo ljudstev hitreje kot brzjavni drogovji mimo najhitrejšega vlaka, ker vsak dan vstajajo najbolj neverjetne stvari na obzorju in spet izginjajo, se dogajajo stvari po svetu, ki so v nasprotju z vsem stoletnim izročilom. — je miselnost evropskega človeka izgubila vsa trdna tla. Zatajevanje načel, preobračanje kozolcev v načelih, in to na vrhovih, ki so najbolj vidni, je postala moda. Da so umstvene in npravstvene ničle postali maliki ki vihte še šibe in škorpijone, vedo ljudstva prav dobro. Vedo pa tudi, da kdor se upre, pa naj bo tudi najboljši človek, zapade v pogubo. Zraven tvarnih, gospodarskih stisk je zato nastopila splošna negotovost, huda osuplost in za njo topost v mislih in dejanjih.

Tako je splošno ozračje v večjem delu evropske celine. To ozračje je pa nastopilo tudi pri nas, ker smo duhovno in stvarno navezani na sosedu. Zraven tega so pa tudi še med nami samimi ostale moči, ki to ozračje vzdržujejo in mu dajo poudarek ter ga kolikor morejo če zgostujejo od zgoraj navzdol.

Zato tudi slovenski človek postaja čimdalje bolj brez brige za vse, kar se godi okoli njega, se vdaja v usodo ter postaja usodoverec ali fatalist, kakor od pamtiveka še ni bil. Prijema se ga prepričanje, da je sam brez moči in to doma in v svetu, da nima nobenega pomena, da bi se kje izpostavljaj, ker bi tako ali tako ne dosegel ničesar in imel le škodo. To vse skupaj pa pelje v avtomatstvo. Ljudje postajajo avtomati brez lastne volje in brez vsake dejavnosti. In več kot preveč se je tudi med nami že vgnezdilo tega avtomatstva in sicer toliko, da trpi že naša slovenska življenjska moč.

Zaradi tega tudi med nami stopajo na piedestale ničle in se napihujejo. S praznimi gesli gospodujejo in jih vbijajo v glave ljudem. In to v politiki, pa tudi v kulturnem gibanju.

Kam vse to pelje, je dobro povedal Osendowski v svoji knjigi o sodobni Rusiji, ki je dejal, da če bi tudi v Rusiji boljševizem prepadel, bo novi ruski človek sicer mogoče telesno močan, duhovno pa ne bo sposoben za nobeno iniciativo in noben individualno ustvaritev. Bo živinče v sredi, ki ne bo vedela ne naprej ne nazaj. Prav je povedal tudi Georges Duhamel, ki je dejal, da bo avtomatstvo pripeljalo do tega, da prihodnji rodovi sploh ne bodo sposobni, da bi se poglobili v težja vprašanja, še manj pa jih bodo sposobni reševati.

Da je tako vprašanje uma in volje škodljivo za velike narode, je gotovo. Na dlani pa je, da mora male narode naravnost uničiti, jih izbrisati z obličja zemlje ali jih pa vreči v suženjstvo sosedov. Veliki narod, čeprav je umstveno in npravstveno zaostal, se more vzdržati še zaradi svoje številnosti in s tem fizične moči, majhen narod pa se more ohraniti pri življenju in se razvijati le s svojo notranjo močjo, z bistrumnostjo, razumom, iznajdljivostjo in voljo do dejanj.

Najblj usodno za slovenstvo bi bilo, če bi opešala slovenskemu človeku notranja življenjska moč in sposobnost za osebno ustvarjanje najvišjih kakovosti. Pomen in pravico do življenja dajo malim narodom le kakovosti njihovih ustvaritev, kot en sam posameznik odtehta lahko tisoče in sto tisoče povprečnikov. Taki zgledi so že v stari zgodovini, na primer visoka nadrejenost Grkov nad Perzijci in današnji dan na primer Fincj nad Rusi. Pri malih narodih mora zato vsak od naroda s svojo osebnostjo kaj pomeniti, in treba je, da se vse osebne zmožnosti vsakega posameznika razvijejo do popolnosti.

Že za časa Janeza Bleiweisa so pri nas tiščali osebnost tla. Današnji dan je pa to še huje i nje prišlo že v navado, da poskušajo nekateri od zgoraj doli pritiskati vijak in vzeti v zakup vse, kar na slovenski zemlji poganja in

raste. Avtoritarnost hočejo vpeljati tako ljudje, ki nimajo za to ne umstvene, ne npravstvene podlage. Na gluhi pokornosti ljudstva poskušajo sedeti in z mehanično organizacijo hočejo vladati. Ne spoznajo, da število pripadnikov oziroma pokornih družabnikov in pa parade in ostale besede ne pomenijo v resnici, posebno ne pri malih narodih, ničesar in povzročajo le otopelost in brezbriznost vsega ljudstva.

Ta brezbriznost in topost je pa za slovenstvo strup. Naj pokažejo tisti, ki mislijo, da bodo samo s pokorščino kaj dosegli, le najmanjše stvarne uspehe, pa naj si bo na gospodarskem ali pa na duhovnem področju. Ne le da ni videti iz teh plasti nobenih nadpovprečnih duhovnih ustvari-

Prehrana Slovenije

V »Trgovskem listu« priobčuje ing. Lojze Prezelj poučen sestavek o naših poljskih pridelkih in o nezadostnosti in pomanjkljivosti naše poljedelske proizvodnje. To se mu zdi tem bolj važno, ker so se precej neupravičeno močno dvignile cene za prehrano in ker ta dvig cen ravno Slovenijo najviše zadeva. Kajti Slovenija spada v poljedelskem pogledu med pasivne pokrajine naše države. Zato je treba gledati, da se vsaj do neke mere osamosvojimo od žitno aktivnih pokrajin. K temu pride še špekulacija z žitom, in tako morajo plačevati naši uporabniki dejansko še velikanske davke raznim žitnim špekulantom. Nadalje izvaja pisec:

Intervencijska žitna politika je obremenila Slovenijo s povprečno 80 milijonov din letnega izrednega davka ali približno 70—80 din na leto na vsakega prebivalca Slovenije. Ko bi v naši državi ne veljala intervencijska žitna politika, bi si z nakupom manjkajoče nam količine pšenice na svetovnem trgu prihranili kar lepih denarcev.

Popolnoma pravilno je vprašanje, kako in čemu je vendar toliko let obstajal Prizad (Privilegirana družba za izvoz kmetijskih pridelkov), ki ga je vlada ustanovila še leta 1931. Prizadu je bil najprej poverjen državni monopol za izvoz pšenice. Ideja sama je bila nadvse dobra. Naloga družbe je bila, da odstrani predvsem iz naše države tujce-izvoznike, ki so dotadaj imeli približno 85% celotne jugoslovanske izvozne trgovine v svojih rokah. Država pa je bila tudi primorana, da je v času tako težko občutene kmetijske stiske intervenirala na žitnem tržišču predvsem zaradi finansiranja žetve in popolnejše organizacije izvoza.

Prizad ni bil ustanovljen z namenom, vzdrževati nadparitetne intervencijske cene, temveč da bi deloval predvsem v smeri poboljšanja kvalitete izvoza žitaric in da bi vplival na njihovo standardizacijo. Naša izvozna pšenična trgovina ni mogla nikdar popolnoma ugoditi povpraševanjem zamejstva, ker ni mogla nuditi v nakup večjih tipiziranih količin pšenice. Banatska pšenica je razdeljena na več pokrajinskih vrst: na banatsko v ožjem smislu besede, baško in potiško pšenico. Banatska pa se deli naprej v rumsko, beljsko in szekacz-pšenico. Znano je, da na zahodnih tržiščih zaradi tega naša pšenica ne doseže cen madžarske pšenice.

Obilne žetve v čezmorskih deželah, toliko obravnavana kmetijska stiska, zaradi izbornih letin nakopičene ogromne žitne rezerve, te in še ostale okolnosti so prisilile vlado, da je v zaščito naših žitnih krajev poverila Prizadu že v letu njegove ustanovitve tudi monopol notranje žitne trgovine. Ta vladna odločba je povzročila nadparitetne, intervencijske cene pšenici na domačem trgu, zaradi česar je bil na račun žitno aktivnih krajev domači konsument žitno pasivnih predelov naše države obremenjen z ogromnim novim — pšeničnim davkom. Domača poraba pšenice znaša letno povprečno cca. 80.000 vagonov. Pri intervencijskih cenah 70 din za stot nad pariteto znaša

tev, ni tudi tvarnih uspehov videti. Kakovosti naših obrtnih izdelkov je slabša kot je bila, kmetijstvo si ne ve pomagati in peša, delavstvo hira, razumništvo je proletarizirano. Zraven razmer, v katere smo zašli Slovenci brez lastne krivde, je eden poglavitnih vzrokov za vse to tudi otopelost in brezbriznost širokih ljudskih množic za vse, kar se okli njih godi.

Notranja moč slovenstva bo ohranjena in se bo dvignila le, če bo vsak posamezni slovenski človek bedel in bo čuječ in se zanimal za vse, kar je zanj in za slovenstvo važnega ter bo napel vse svoje moči, da doseže kar največ mogoče. Otopelost in brezbriznost za javne zadeve, ki ju tudi pri nas povzročajo neki ljudje, vede ali nevede, je pa tisto, kar nam je najbolj nevarno in ju je treba zaradi slovenstva samega odpraviti z vso močjo in brez odlašanja.

pšenični davek domačega potrošnika letno 560 milijonov din.

Naglasiti moramo, da gre ta ogromni davek skoraj povsem v žepe velikih žitnih magnatov, to pred vsem še zaradi rednega narasta pšeničnih cen na zimo in na pomlad. Majhni posestniki, ki nimajo primernih žitnih shramb in gotovega denarja, teh pa je največ, nimajo od tega velikega pšeničnega davka žitno pasivnih pokrajin države prav nobene koristi.

Kot intervencijsko pšenično ceno moremo zagovarjati le tisto, ki je v skladu s stvarnimi pridelovalnimi stroški in ki jo pšenica doseže neposredno po končani žetvi. Pridelovalni stroški sami pa so seveda različni in varirajo od kraja do kraja, od posestva do posestva.

Splošno nezadovoljstvo s Prizadom

Dosedanji žitni monopol je pri nas popolnoma diskreditiran. Poleg Prizadove pšenične intervencijske cene je bila vselej, kljub notranjemu monopolu, v veljavi še cena zasebne pšenične trgovine. Prizad ni mogel takoj po žetvi pokupiti vseh ponujenih mu velikanskih količin pšenice, zaradi česar je špekulativna trgovina cvetela. Za vskladiščenje žita je imel Prizad skozi dolgo dobo sedmih let le zasilna skladišča. Šele lansko leto je vlada odpomogla temu velikemu nedostatku, ki je popolnoma onemogočal pravi razvoj notranje pšenične trgovine. S posebno uredbo je v juniju lansko leto vlada ustanovila družbo za postavljanje silosov z 220 milijoni din kapitala.

Znane so nepravilnosti Prizada, upravne komplikacije pri žitni trgovini, dobički mlinov, favoriziranje srbijanskega pšeničnega območja itd. Zato se ni prav nič čuditi splošni zahtevi, naj se Prizad čimprej odpravi.

Ob nedavnem in nenadnem narastu cen pšenici, ko je na novosadski žitni borzi notirala pšenica 215 din za mtc, je imel Prizad cca 28.000 vagonov nakupljene pšenice. Na žitnem trgu se je tedaj namreč pojavila kot kupec novoustanovljena direkcija za prehrano z dodeljenim kreditom 745 milijonov din. Cena pšenici je tedaj v dveh dneh narastla za 20 din za mtc. Namesto da bi Prizad takoj začel z intervencijskimi prodajami nakupljene, tržišče tako odtegnjene pšenice, je stopila v ospredje zopet špekulativna trgovina. Intervencijsko prodajo pšenice je odločno zahtevala »Gospodarska sloga«, ki je iz Zagreba v ta namen poslala v Belgrad svoje eksperte, ki so njeno zahtevo tudi utemeljili.

Številni protesti zoper nepravilno in pristransko delovanje Prizada so našli nazadnje le odmev v nenadnem sklepu vlade, da ustanovi direkcijo za zunanjo trgovino. Baje bo začela poslovati že 1. januarja 1940 in bo imela tri oddelke: za izvoz, uvoz in tranzit. V sestavi novoustanovljene direkcije naj bi prišel med drugim tudi Prizad. Ob tej priliki moramo podčrtati zahtevo, da je res že skrajni čas, da se slovensko kmetijstvo v naši zunanji trgovini vse bolj upošteva, kakor se je doslej.

Agrarna pasivnost Slovenije

Slovenija je danes v pogledu pšeničnega pridelka izrazito pasivna. Letni žitni primanjkljaj znaša okroglo 10.000 vagonov.

Leto:	Posej. pšen. površine v državi v 1000 ha	Donos pšen. v državi v mtc.	Posej. pšen. površine v Sloveniji v 1000 ha	Donos pšen. v Sloveniji v mtc.
1954	2.102	18.596.000	61	552.000
1955	2.210	19.894.000	62	678.000
1956	2.247	29.255.000	65	525.000
1957	2.194	25.470.000	65	554.000

Statistični podatki nam navajajo nadalje zelo žalostno dejstvo, da morajo v naši državi kupovati pšenico vsa kmečka gospodarstva, ki obsegajo manj kot 5 ha. Takih gospodarstev pa je v naši državi po statistiki iz leta 1951.: 1.547.850. Okroglo torej 68% vseh kmečkih gospodarstev v državi mora kupovati pšenico. Znano je, da kupujejo kmetje pšenico konec zime in predvsem na pomlad. Lausko leto je kmet na primer kupoval na pomlad pšenico po 250 din za mtc, avgusta pa jo je prodajal po 150 din za mtc.

Slovenija bi mogla pridelati več pšenice

Nikjer v vseh ostalih agrarno pasivnih predelih države ni stalnost potrošnje pšenice tolika kot v Sloveniji. Ob nepovoljni ceni pšenice prehaja potrošnja pšenice na potrošnjo koruze.

Nastane torej vprašanje, za koliko bi se mogel povečati naš sedanji pšenični pridelok. Omeniti pa je treba, da bi mogli povečati tudi površino obdelane zemlje. Statistični podatki navajajo glede povečanja obdelane površine za vso državo 5%, za Slovenijo pa le 0,8%.

Pridelovanje pšenice oz. žitaric (cerealij) sploh je v Sloveniji še daleč za sodobnimi, praktično preizkušenimi ugotovitvami. Naravnost uničujoča in za nas prav smrtonosna je statistika o porabi umetnih gnojil. Naj omenim le apneni dušik. Tri naše velike tovarne ga letno izdelajo okrog 10.000 vagonov. Sami ga doma porabimo le okrog 200 vagonov. Vso ostalo količino izvažamo deloma v Francijo, Anglijo, Ameriko, Indijo in na Japonsko. Prav zanimivo je tudi, da je naša sosedna Italija, ki ima sama okrog 10 tovrstnih tovarnic, kupila v letošnjem letu pri nas ogromne količine: 2000 vagonov apnenega dušika.

Preslabo obdelane njive

V letu 1957. je Slovenija na površini 65.000 ha pridelala okroglo 554.000 mtc pšenice, na en ha torej približno 8,5 mtc. Pridelok v naših žitornih krajih znaša 18 do 25 mtc na ha, kar je seveda pripisati ugodnejšim talnim in podnebnim razmeram. Jasno pa je na prvi pogled, da naš sedanji pridelok ni zadovoljiv. Vsi doslej izvršeni gnojilni poskusi dokazujejo, da bi mogli z neznatnimi stroški vsaj podvojiti pridelok pšenice. Letos izvršeni gnojilni poskus je dal sledeči zaključek: za en ha se je vzelo: 100 kg apnenega dušika, 500 kg superfosfata in 150 kg 40% kalijeve soli. Ob žetvi je bil preračunan samo donos zrnja — povprečno 19,5 mtc na 1 ha.

Zgoraj naštetih količin umetnih gnojil veljajo po današnji ceni skupaj 740 din. Povečani pridelok pa znaša: 10,8 mtc na 1 ha. Računamo li današnje ceno pšenice 190 din za 1 mtc, dobimo čisti dobiček, ki nam ga je vrglo uporabljeno umetno gnojilo: 1512 din.

Vzemimo le povprečje gornjega povečanja pri-

delka in računajmo povečanje pridelka, ki smo ga dosegli z uporabo gornjih gnojilnih doz le z 8 mtc na 1 ha, pa dobimo tako pri obdelani površini 65.000 ha okroglo 5000 vagonov pšenice na leto več. Ob tej priliki nam uhajajo misli še na sorazmerno povečanje pridelkov ostalih žitaric, predvsem na ječmen in rž. Kako zaostali pa smo še z drugimi sodobnimi načini kulture pšenice, ni vredno omenjati. Vprašanje setve kakovostne, talnim in podnebnim razmeram posameznih vzgojnih območij ustrezajoče pšenične vrste je pri nas docela neurejeno. Razkuževanje semenkega žita, ki je drugod že obvezno, vršijo pri nas le redki, prav redki posamezniki. Poraba tovrstnih razkuževalnih-fungicidnih sredstev je v Sloveniji komaj omembe vredna količina. Nepregledna je vrsta različnih rastlinskih in živalskih škodljivcev, ki napadajo žitarice. Naj omenimo med njimi le rjo in suet, ki moreta v letih, ugodnih za njihov razvoj, prav občutno zmanjšati količine pridelka. Praktično je dokazano, da znaša zmanjšanje pridelka, ki ga povzročajo rje in sueti na žitaricah, najmanj 10% (Morstatt, Güssov), pogosto pa presega škoda tudi

Izidor Kostrun:

Pred novim koledarjem

(Razredčeno in pospešeno nadaljevanje.)

Sreda, 15. 12. 1957. — Časnikj smejo objaviti uradno objavo o razgovorih med dr. Stojadinovičem in Delbosom, ki se mudi v Belgradu. — Minister za socialno politiko izjavi na konferenci JRZ v Dubrovniku z ozirom na naznanila o terorizmu pripadnikov dr. Mačka do pripadnikov JRZ, da je vlada dr. Stojadinoviča glede političnih svoboščin zelo širokosrčna. Vendar se varajo tisti, ki bi hoteli videti v tem slabost. Kadar bo treba (na primer pri volitvah), bo vlada že znala pritegniti uzdo in postaviti vsakogar na svoje mesto. To se utegne zgoditi že kmalu, če se gospodje (na strani dr. Mačka) ne bodo streznili in spametovali.

Nedelja, 19. 12. 1957. — Avala poroča uradno, da se je končal v Belgradu prvi tečaj politične šole za mladino JRZ, ki se ga je udeleževalo večje število mladeničev iz vse države. Ob sklepu se je vršila svečanost, ki jo je začel dr. Bojan Pirč, končal pa z razdelitvijo diplom voditelj dr. Stojadinovič. Kratak pozdravni govor je imel tudi notranji minister dr. Korošec. Eno izmed diplom ima sedaj Melihar iz Maribora. — V Baru ima minister za socialno politiko velik govor, ki ga priobčuje »Vreme« s pristavkom, da je bil govor ministra, ki je eden izmed voditeljev in mislecev JRZ, nad vse brn opozdravljen. Minister je med drugim zaklical: En jezik in en narod, to je najboljšje poročstvo in to je moč jugoslovenske države. Mi moramo ohraniti našo edinost in našo domovino.

Torek, 21. 12. 1957. — »Samouprava« napade s spretnim peresom Franca Smodeja »tavajoče Slovenec«, povrh pa ozmerja »Slovensko vas«, kako neki more objaviti tako debelo laž, da je skupina pripadnikov bivše SLS, ki je proti programu in politiki JRZ, prestopila na stran dr. Mačka, kajti zadnje občinske volitve v Sloveniji so pokazale, da so vsi za dr. Korošca, drugi pa naj ne pričakujejo amnestije, če jih je narod obsodil

plačevalo. Nič bolj ne demoralizira kot nepotreben dar. To skušnjo so naredili že Nemci s svojimi Kočevarji in Čehi s svojo agrarno kolonizacijo. Zato je treba zemljo dati ljudem, ki so si že s svojo pridnostjo nekaj prislužili, da sami lahko nekaj vložijo v zemljo, da je dano poročstvo, da bodo res tudi vnaprej delali in zaslužili tudi to, kar so si brez obresti sposodili. To lahko stori vsak, ker trg v Kočevju polnijo kot prodajalci ne prebivalci Kočevske, ampak Kostelci, Ribničani in Hinjci. Pomagalo bi se lahko tistim, ki na Kočevskem že stanujejo in imajo košček zemlje, da bi si še nekaj dokupili. Samo nekaj ne smemo pozabiti: delavec ne bo redno več postal kmet, pa čeprav umira od lakote, vsaj kočevski delavec ne, preveč je že zapadel agitaciji. Sicer bi bilo treba pa tudi vsakega, ki bi ne hotel redno odplačevati, takoj prijeti. Zavedati se pač moramo, da je tudi med našim narodom vedno manj ljubezni do zemlje. Zato je pa treba toliko bolj paziti, da se bo dala zemlja samo tistim, ki jo res ljubijo in jo hočejo obdelovati.

Morda bi se komu iz gornjega zdelo, da sem proti vsem podporam. Zdi se mi, da moramo ločiti dvoje podpor, narodne in socialne. Narodne se dajejo kot nagrada za narodno zavednost. Dajejo jih tudi Kočevarji. Že zaradi tega jih moramo dajati tudi mi, da se slovenski otroci ne bodo čutili zapostavljeni. Seveda se pa morajo dajati samo kot nagrada za narodno zavednost. Torej manj zavednim slovenskim otrokom manj, drugim več; vedno pa tudi vsakemu posebej povedati, zakaj se mu da in zakaj se mu da malo ali nič. Če je eden revnejši in zato iz socialnih ozirov mora dobiti več, se to prav tako pove in se mu da zato stvar, ki mu je morda v večjo praktično korist. Za nemške otroke pa Nemci tako dovolj skrbe. Zato je naravnost zločin proti narodnemu delu, če se podpore dele tudi najhujšim nemčurjem, češ da jih s tem pridobe. Nikoli!

(Dalje.)

20% in še več odstotkov. Računajmo le 10%, pa vidimo, da izgubi Slovenija samo zaradi omenjenih dveh gli- vičnih boleznih na leto okroglo 500 vagonov krušnega žita.

Nadaljnja naša naloga bi bila, da si naša večja mesta, kot so: Ljubljana, Maribor, Celje, Kranj in Novo mesto zgrade porabnim potrebam primerne žitne silose. Prehranjevalni odsek, ki ga je ljubljanska mestna uprava ustanovila pri novem zaščitnem uradu, je ocenil mesečno porabo pšenice v Ljubljani na okroglo 250 vagonov. Za potrošnjo potrebne količine pšenice naj bi mestne uprave nakupile takoj po končani žetvi iz prvih rok in nato vskladiščile v svojih silosih. Banska uprava bi pa morala preskrbeti potrebe, manjkajoče količine pšenice za kmečka gospodarstva, da bi jih tako obvarovala vsakoletnega izkoriščanja po žitnih magnatih in špekulantih, ki bogate na račun revščine našega kmeta.

Zelo potrebno bi zato bilo, da bi se sklicala posebna anketa o rešitvi slovenskega pšeničnega vprašanja in da bi se potem sklepi ankete tudi hitro in dosledno izvedli.

Sreda, 22. 12. 1957. — Dr. Lujo Vojnovič sprejme v Belgradu urednika »Samouprave« in mu izjavi: »Sem z dušo in telesom člen JRZ, in sicer zaradi tega, ker je to stranka, ki ni omejena po nobenih pokrajinskih in plemenskih ozirih. JRZ je prava, integralna in splošno jugoslovenska stranka, tako da se lahko bori pod njeno zastavo vsak jugosloven.« — V »skupščini« ima govor o zunanji politiki dr. Milan Stojadinovič. O tem bo napisal »Slovenec« jutri pohvalen uvodnik, ki bo podčrtal realnost politike predsednika in vodje. — Iz tednika JRZ v Osijeku se izve, zakaj so prestopili »disidenti SDS« v JRZ. Ta korak je treba pripisovati tudi občutku potrebe po enotnem delu za dokončno izvedbo jugoslovenske ideologije, katere nosilka je JRZ. — »Samouprava« se zdi, da bo v JNS, kjer z Živkovičem niso zadovoljni, prevzel predsedstvo Boža Maksimovič.

Četrtek, 25. 12. 1957. — »Domoljub« razmišlja v božični številki o škodljivosti samoslovenske politike, ki bi znala povzročiti padec obstoječe demokracije (pod vodstvom JRZ) in uvedbo najhujše diktature. Ustave ni mogoče spreminiti in zavedni naporji so bob ob steno. Če bi se Slovenci vrgli v objem dr. Mačka, bi sledil režim, h kateremu bi pristavili takoj n za vsako ceno svoj piskerček izdajalci slovenskega naroda, ki bodo zatrli vse slovensko društveno življenje, vso slovensko prosveto in vse slovensko šolstvo bodo oblekli v cirilico. Uničili bodo do kraja slovensko zadružništvo in svobodno slovensko gospodarstvo, izbrisali bodo po načrtu, ki ga že imajo, za Judeževе groše vsako sled slovenstva in slovenske kulture in konfinirali vseprek...

Torek, 28. 12. 1957. — V polemiki, ki jo vodi »Hrvatski dnevnik« s »Hrvatsko stražo«, ker je zadnja o sebi trdila, da je katoliški dnevnik, podarja »Hrvatski dnevnik«, da odreja njega smer pisanja samo in izključno predsednik dr. Maček.

Sreda, 29. 12. 1957. — »Slovenec« se posreči dognati, da je ustanovil Dimitrov »Komunistično stranko Slovenije«, in posveti temu dogodku svoj uvodnik. Pri tem podeli v obrambo vodje dr. Stojadinoviča krepko brco francoskemu ministru Delbosu.

Četrtek, 30. 12. 1957. — »Slovenec« poroča o novi palači juridične fakultete v Belgradu, ki bo veljala 20 milijonov dinarjev, nadalje o zvišanju nagrad na hajduke, o sporu v Jadranski straži in o bilanci našega ljudskega šolstva pod režimom JRZ. V »naši banovini« je okrog 400 šolskih oddelkov brez učiteljev, pri tem pa pohaja brez dela 450 učit. abiturientov, itd. Z odlokom notranjega ministra dr. Korošca sta ustavljena »Pohoda« in »Delavski list«. »Jutro« pravi glede »Pohoda«, da je bil nacionalistično glasilo, glede »Delavskega lista« pa, da je hotel biti marksistično usmerjeno delavsko glasilo. — Poslanec JNS, Kovač, predava v Mariboru o edini mogoči rešitvi hrvaškega vprašanja: namreč v okviru jugoslovenske narodne enote in na osnovi narodne enotnosti. — Z ozirom na pisavo »Hrvatskega dnevnika« o demokraciji pristavlja »Jutro«, da se izvajanja lista prav čedno berejo, da pa se na žalost demokracija politike dr. Mačka kaže mnogokrat v prav čudni luči.

Petek, 6. 1. 1958. — »Slovenec« objavlja popolno besedilo noveletnega voščila dr. Stojadinoviča pripadnikom in mladini JRZ. Voščilo je izredno optimistično. »Samouprava« dostavlja, da so občinske volitve pokazale, da ima JRZ med Hrvatji 75 odstotno večino, med Srbi pa kar 90 odstotno. Z ozirom na to zravača zahteve po »svobodni Hrvaški« in obsoja govornice o njej. — Hrvati si osnujejo svoj gospodarski svet, ne da bi vprašali kogar koli, če smejo.

Vsak zaveden Slovenec naj bo naročnik „Slovenije“!

Ivan Hrovat:

Ob „Kočevskem zborniku“

(Nadaljevanje.)

Denar, ki je dan ali darovan za take namene, je javen denar, zahteva jasnih obračunov, ki se dajo takim ljudem, ki jih morejo kontrolirati. Predvsem pa s takim denarjem ne bi smeli gospodariti ljudje, ki so voditelji cele vrste gospodarskih ustanov, ki so skoraj vse zaradi njih nesposobnosti deficitne, ker potem pač rada pride nevarnost, da se z denarjem ene ustanove krije deficit druge. Saj so še znana zatrevanja, da je Ljudska posojilnica v Kočevju eno s Slovensko stražo, češ da je oboje »za kočevske Slovenec«.

Edino resno narodno gospodarsko delo na Kočevskem je nakupovanje posestev, da tako pride zemlja v last Slovencev. Danes je na Kočevskem neobdelanih blizu 500 posestev. Nekatere vasi so sploh porušene, Kočevarja namreč zemlja sploh ne veseli in se zato izseljuje v tujino. Zlasti so zapuščene župnije Koprivnik, Mozelj in Kočevska Reka, deloma tudi Črmošnjice. Danes je na Kočevskem skoraj tisoč hiš manj kot jih je bilo včasih. Danes je sicer močna agitacija, da se zemlja ne sme prodajati Slovincem, ker se mora vzdržati za vsako ceno, vendar je še kljub temu precej zemlje naprodaj. Slovenci pa nujno rabijo novega priliva zlasti tam, kjer so že starejši naseljenci, ki jih je prejšnja šola ponemčila. Mnogokje bi se dale ustanoviti cele nove slovenske vasi, če bi se pokupila zemlja, ki je deloma že v slovenskih rokah. Vso to zemljo bi radi pokupili sosedni Kostelci in prebivalci ob Čabranci, če bi imeli denar. Namesto, da bi se torej denar razmetaval za razne podpore, bi bilo hvaležno polje, da se da v brezobrestno posojilo takim nemaničem, ki so lačni zemlje in bi jo z veseljem obdelovali. Seveda se je treba preskrbeti za vknjižbo, da se bo posojilo točno od-

Nemška politka na Vzhodu

Švicarski dnevnik »Basler Nachrichten« je sestavil na podlagi uradnih in poluradnih nemških izjav načrt in smernice za »narodno-socialistično politiko na Vzhodu«. Nauki, ki naj opravičijo nemško ekspanzijo v Evropi, se dajo označevati z besedami »zaključni narodni prostor«, »življenjski prostor« in »veleprostor«. V tem smislu je bil pridružen velik del osvojene Poljske Nemčiji in ostali del postavljen pod upravo generalnega guvernerja dr. Franka, ki je odgovoren samo Hitlerju. V tem smislu se je Nemčija sporazumela tudi z boljševiško Rusijo kot drugo veleprostorno silo in se odpovedala nemškim koristim v »življenjskem prostoru« sopogodbenika.

Na vzhodu je bila razširjena Nemčija z ustanovitvijo okrožij Gdansk—Zahodna Prusija in Warthegau, dalje katoviškega okraja kot dela okrožja in dežele Šlezije in z dodelitvijo nadaljnjega dela osvojene Poljske kot okraj Eichenau Vzhodni Prusiji daleč čez svoje današnje meje in daleč čez meje 1914. leta. Če je Nemčija z ustanovitvijo češkega protektorata še na zunanji priznala nekakšno samostojnost osvojenega ozemlja, se pri Poljski na take stvari ne ozira več. Velike pokrajine s čisto poljskim prebivalstvom so združene z Nemčijo. Narodnostno načelo, prej poudarjeno, se ne priznava več. Da se uveljavi in obdrži nemško gospodarstvo v zasedenih deželah, se je poostri zakon o namestniški oblasti. V primeri z drugimi okrožji imajo novi namestniki diktatorsko oblast.

Prisilno naseljevanje osvojenih pokrajin z Nemci naj da tej upravi potreben podzidek. To namero skušajo doseči najprej z izgonom domačega prebivalstva. Pri okrožnih namestnikih so nastavljeni »glavni poročevalci za ureditev prostora«. Kolikor niso Poljaki pobegnili ali bili pregnani, jih natančno nadzirajo, da se prilagodi njihovo gospodarstvo »pridobitni bitki«. Poljedelca, ki da povod za domnevo, da ne izvršuje nemških odredb za povečanje pridelkov, odstranijo iz njegovega posestva. Že zdaj naseljujejo dokončno na vsa posestva, ki so postala na ta način prosta, baltiške in volinjske Nemce. Če teh ni dovolj, postavljajo skrbnike, da bodo po vojni dodeljena atka posestva odpuščenim vojakom.

Razmere v gosto naseljeni nepridruženih Poljski so še slabše. Generalni guverner pravi v svojem prvem oklicu od 26. oktobra, da ima od Hitlerja nalogo, za vse večne čase napraviti mir v tem interesnem okolišču nemške države. Napoveduje tudi splošno delovno dolžnost za vse Poljake od 18. do 60. leta brez poročstva za plačo ali podporo družini.

Nemški tisk in »znanost o narodnosti«, ki ima v Nemčiji odlično mesto, ter narodno-socialistični nauk o mednarodnem pravu razlagajo to dogajanje iz narodno-socialističnih načel. Zosebno poučni so sestavki lista »Das schwarze Korps«: »Raznemčeno, toda nemško zemljo je očistil nemški meč. Hkratu je bilo pa treba, potegniti nazaj prednje straže, ki so dotlej krile dolgotrajno oblikovanje nemškega Vzhoda, in zasesti nove dokončne položaje na spet osvojenem državnem ozemlju«. Enako govori jenski profesor Max Hildebert Böhm, ki ima prvo učno mesto za narodo-

slovje na vseučilišču. On poudarja, da se ne da odvrniti nemški pritisk proti Vzhodu kot dediščina severniško-germanske narodnosti, in zahteva združitev za nemško naselitev določene zemlje, njeno osvoboditev od Slovanov, s katerimi ni mogoče živeti skupaj, umik zunanjih straž, ki ne morejo več obstati, da bi se nemštvo na Vzhodu ne razdrobilo, in načrtno delo za »veleprostor«. Najvažnejša se mu zdi ureditev »mejnega sveta«, uvrstitve obrobni srednjeevropskih narodov v »veleprostorni načrt«, v katerih ne sme biti več prostora za obrobne države, opite od neodvisnosti in povrh še umetno napihnjene. Tu naj vlada sila reda močnejše Nemčije. To je ista misel, ki jo je izrazil že pred dvema letoma Seyß-Inquart, da

Opazovalec

Tiskovni zakon

Dr. Maček je te dni sprejel časnikarje, s katerimi se je razgovarjal tudi o potrebi tiskovnega zakona. Pri tem je pokazal na težave zaradi zunanje-političnih razmer, ki nam komaj dovoljujejo res svobodno besedo.

Vsak se prav dobro zaveda, da si naša mala država ne more privoščiti nasproti močnim sosedom pravice do ostre kritike in graje, ki je nihče ne oporeka velikim nevtralnimi silam, na primer Zedinjenim državam. Toda zato pa še daleč ni treba, da bi ostal tisk tudi v drugih pogledih nesvoboden in da bi bila njegova svobodna beseda omejevana od večje ali manjše sprevidnosti vladavin. Zadeva se da namreč rešiti sila preprosto, tako da bo zadoščeno potrebam zunanje, pa prav tako tudi potrebam svobodoumne, v resnici napredne in demokratične notranje politike. Za zunanje politične stvari naj bi pač veljala slej ko prej cenzura, ki naj bi pazila, da nam napadalen tisk ne bi delal težav, pri čemer bi bilo pa vseeno dobro, če se izdajo natančni predpisi o obsegu in načinu zunanje-političnega poročanja. Taki predpisi bi vsekako zelo olajšali delo tako cenzuri kakor tisku. Za notranje-politične stvari naj bi pa veljala svobodna beseda, v okviru veljavnih zakonov seveda. Tako bi bilo pomagano na obe strani, in tak zakon bi bil hkratu najboljši dokaz, da gremo novim časom nasproti, časom demokracije in medsebojnega zaupanja. Zato je tudi gotovo, da zoper takšen način rešitve našega tiskovnega vprašanja ne more biti, razen kdor ima vzrok, da se boji svobodne besede, ki bi ga ljudstvu predstavila, kakršen je.

Slovenski politični program

Zanimivo bi bilo, če bi pri nas napravili anketo, naj si recimo povprečni Slovenec predstavlja kot najmanjši slovenski politični program.

Najbrž bi pokazala taka anketa resnično žalostno podobo.

Seveda smo vsi edini v tem, da je naš politični program to, da preskrbimo vsem Slovincem blaginjo. To je namreč povedano tako nedoločeno in

nimajo manjši narodi v območju nemškega življenjskega prostora pravice do samostojnega življenja.

Karl Schmitt pa daje tem mislim pravno orodje, ko dela iz poseganja velike sile v življenjske pravice malih narodov pravico in oznanja »pre-poved posredovanja za sile, tuje v prostoru«,* to se pravi, prepoveduje jim, da bi v okviru neke višje skupnosti dali svojo moč na razpolago slabšim zoper močnejšega napadalca in kršitelja miru. Njegove misli so naperjene tako zoper male narode, katerih zahteve po neodvisnosti je že prehitel čas, kakor tudi zoper politiko predsednika Roosevelta, kateremu očita zlorabo Monroejevega nauka in samolastno poseganje v evropska vprašanja.

* Njegovo dotično knjigo smo mi že omenili v »Malih zapiskih«. Ur.

nestvarno, da lahko na to vsak pristane. V pravem političnem smislu pa bi se mogli zediniti v hudo malo stvarih.

Dolga je bila prav za prav borba pri nas za samostojen slovenski jezik, videti je bila davno že končana, vendar moramo priznati, da se politično danes ne bi mogli zediniti niti v zahtevi, da moramo in hočemo brezpogojno ohraniti slovenski jezik in slovensko narodno samobitnost. Veliko jih je, ki so v tem pogledu še vedno jugosloveni in bi odklonili kvečjemu prisilno odpravljanje slovenskega jezika, pozdravili bi pa vsa prizadevanja, da se brez bolečih operacij pospešuje odprava slovenskega jezika in pospeši razvoj v neko jugoslovenstvo.

Seveda je to mišljeno prav malo drugačno kakor mišljenje tistih, ki so v svojem srcu že pristali na to, da se njihovi otroci prilagode in postanejo po nemško ali po italijansko govoreči Slovenci.

Tako ozek obseg narodno političnega skupnega programa je tudi eden izmed vzrokov, za kaj se naši ljudje v tujini tako hitro prilagodijo okolju in izgube svojo narodnost. Pri njih narodnost obstoji iz jezika, o katerem se kljub temu, da čutijo njegovo lepoto, zavedajo, kako malo da je razširjen, potem iz kopice narodnih pesmi, lepih spominov na sorodnike in prijatelje, politično pa nimajo za svojo narodnost nikakšne opore, ker ni nobenega političnega programa.

Narodno vzgojno delo se je vsa leta po vojni lovilo o nejasnosti in meglenosti jugoslovenske miselnosti, po učbenikih naših ljudskih šol, precej smisla za slovenstvo je v prejšnjih letih bilo celo izgubljenega, tako da je s tega vidika vzgoja v ljudskih šolah nazadovala in ne napredovala.

Naši poklicni politični delavci niso za politično vzgojo ljudstva napravili ničesar, ker propaganda različnih jugoslovenskih strankarskih programov brez načelne jasnosti, vendar ni nobena politična vzgoja.

Prav zadnji čas je, da na tem polju zastavimo vse moči za zavedn ovzgojitev novega rodu, ki bo imel vsaj zavest za minimalni slovenski politični program.

Ošlak Ferdinand:

Spomini na osvobodilne boje za Štajersko in Koroško v l. 1918-1920

Spomini na Radgono in radgonske boje l. 1918/19. — General Rudolf Maister na političnem shodu in med svojimi vojaki.

(Nadaljevanje.)

Peklenski ta-ta iz številnih strojnih pušk je nato v nekaterih točkah še vedno krepko odmeval ob zaledeneli Muri starodavnega mesta Radgone. Čim bliže je bil dan, tem vidnejši je bil neuspeh sovražnika. V temni noči so se tu in tam upali, da se bo vsaj poedinim patrolam posrečilo vdreti vsaj v en del naše vojašnice, da bi jo razstrelili, seveda z našo stotnijo vred. Ko je pa nastopajoči beli dan pokazal v visokem snegu ležeče mrliče in ranjence in ko so videli, da so njihove vrste razbite na drobce itd. je brž ugasnil njihov pogum. Naše fante so pa naši uspehi seveda podžgali.

Šele okrog 9. ure predpoldne je po dolgotrajnem pokanju bil položaj tak, da sem jaz s svojimi vojaki kot edina naša še živeča, zunaj v sredi sovražnih vrst se boreča straža, dobil spet zvezo z vojašnico, to je s svojo glavno četo, od koder sem nato dobil municije, pojačenj in zajtrk. Svojim dobrim fantom sem sedaj dodelil pomoč iz prostovoljcev iz vojašnice, nakar smo prešli v splošne protinapade. Prgnali smo nato sovražnika iz raznih stranskih ulic, tako da so bili iz mesta že okrog 11. ure napadalec popolnoma prgnani.

Čiščenje in preganjanje sovražnih oddelkov iz

okoljskih vasi smo nadaljevali celo z artilerijo še skoraj ves teden.

Celotna Zeilhoferjeva radgonska posadka je v teh bitkah pokazala, da zasluži ime zglednih bojevnikov takratne slovenske armade generala Maistra. Imena junaka Zeilhoferja in njegovih takratnih častnikov, višjih podčastnikov in podčastnikov ter požrivovalno junaštvo poddesetnikov in pešcev ostanejo trajen spomin na radgonske boje in boje za našo zeleno Štajersko.

Na žalost so mlada življenja, ki so jih naši možje tam darovali za domovino in za narod, ostala brez koristi. Radgono in železnico Rodgona —Špilje je mirovna konferenca prisodila republikli Nemški Avstriji, ker je ta h konferencam k zelenim mizam poslala svoje najzmožnejše diplomate in izvedence.

Fantje in možje, ki so leta 1919. v moji patroli odločilno sodelovali pri ugodnem izidu bojev, so bili: desetnik Borko, dva pešca Tomažiča Antona, Morn Alojzij, Kores Franc, Valentinčič in Pučko. Najhrabrejši pa je bil pešec Govedič, ki je preboden s številnimi sovražnimi bajoneti, pustil tam svoje mlado življenje.

Tesno je človeku pri srcu danes, ko po 21 letih sreča svoje nekdanje tovariše in soborce iz Radgone. Veliko, veliko teh zaslužnih mož, ki so takrat s puško, bajonetom in bombo zmagovali braneč domovino, pa danes, ko jim glave pokriva že sneg, podlega že leta in leta z menoj vred v borbi za vsakdanji kruh, ker jih domovina ne more zaposliti. Oči se mi zasolijo, če primerjam življenje bivših radgonskih legionarjev — ki smo se popolnoma prostovoljno borili — stavlajoč svoja življenja na kocke — z življenjem tistih naših ne idealno, pač pa realno gledajočih sovrstnikov, ki so nam idealistom prepustili obrambo

in krvave borbe za domovino, sami so se pa vrgli na dobičkanosne pridobitne posle, katerim je takrat konjunktura vsestransko cvetela. Ti možje so danes naproti nam nemaničem v urejenih socialnih in premoženjskih položajih veliki gospodje, ugledni člani človeške družbe in se nam lahko v pest posmehujejo.

Ko smo pod Zeilhoferjevim poveljstvom leta 1918/19. kot garnizija in obmejna posadka v bojni pripravljenosti imeli v oblasti mesto Radgono in njen okraj, je takratni poveljnik Štajerskega obmejnega poveljstva v Mariboru, danes že rajnik poveljnik prve lastne slovenske armade, general Rudolf Maister, dal pobudo, da je bil v sporazumu z Narodnim svetom dne 27. decembra 1918 v Radgoni prirejen političen shod obmejnih Slovencev.

Bila je nedelja, ko smo odprli jahalno šolo nekdanjih c. in kr. huzarjev. Bila je v poslopju, ki je stalo čez čisto nasproti naši, prej huzarske vojašnice ter jo pripravili za shod.

Prišlo je precej ljudstva. Poročali so razni politiki, med drugimi tudi Franjo Žebot iz Maribora o političnem položaju Slovencev ter o potrebi močne, složne Slovenije in Jugoslavije.

Ko je bil končan dnevni red, je stopil na govorniški oder še general Maister, ki je, če mi je spomin še zanesljiv, govoril v svojem gorenjskem dialektu, kar menda lahko dobesedno ponovim, takole:

»Dragi Slovenci!

Ko so oholi Nemci pred leti zidali to-le sijajno stavbo, še sanjali niso, da bo v tem prostoru kedaj slovenski general govoril slovenskemu ljudstvu. Božja previdnost, ki odloča o pravici in krivici, je osvobodila tudi nas Slovence, ki smo tisoč let

Slovenski šolarji brez slovenskega pouka

Ob razdelitvi na banovine je, kakor vemo, prišlo precej slovenskih krajev k Hrvaški. Naši voditelji so se pač zmeraj šli veliko politiko, to se pravi, pasli so lenobo, pa niso utegnili paziti na take malote. Tako je še danes precej slovenskih vasi pridruženih Hrvaški.

Kakor poročila »Kočevski Slovenec«, je v teh slovenskih vaseh vsega devet ljudskih šol. Na treh teh šolah pa uče tudi hrvaški učitelji, ki ne znajo slovenski, pa trapijo šolarčke s poukom v jeziku, ki ga ti ne razumejo.

Sicer je samoobseben in edini izhod iz tega z našega narodnega in vzgojnega stališča nemogočega položaja, da se slovenske vasi pridružijo Sloveniji, kamor spadajo. Toda dokler se to ne zgodi, morajo seveda slovenski učenci imeti učitelja, ki razume njih jezik in ki ga tudi učenci razumejo. Mar naj se spet vrnejo časi nekdanjih šulferajnskih šol?

In pri vsem tem moramo spet ugotoviti nekaj. Ko se je lanskega septembra osnovala banovina, Hrvaška in so se ji začrtavale meje, so komisije kaj skrbno preučevale, kod naj te meje gredo. Lahko, igraje lahko bi bilo ravno tedaj, obnoviti narodopisne meje med Slovenijo in Hrvaško, kakor so nekdanj bile. In prav takrat bi se ne bili Hrvatje niti malo upirali.

Seveda, če se nihče ne zgane, čemu bi se naj bili zganili oni.

Vsekako je, pa to spet nad vse živ primer, kako skrbje za take važne stvari tisti, ki bi jim morala biti to poglavitna dolžnost. Pa je menda zmeraj pri nas bolj važno, preganjati tistega, ki je zoper našo stranko.

Na isti črti z nami

V črnogorskem tedniku »Zeti« je priobčil belgrajski vseučiliški profesor dr. Živojin Perić daljši sestavek »Jugoslovanska zvezna država«. Prav nič novega ne pove ta sestavek — nam. Še več, skoraj za vsak stavek, za vsako misel bi lahko našli v našem listu potrdilo, in sicer ne enkrat, marveč desetkrat, dvajsetkrat. Vendar nas taki sestavki vesele; po dolgem času nam dajejo do pičice prav v našem boju in glede na naš boj zoper najbolj zaničljivo, nevedno stvar, ki je izkrivljala in potvarjala smisel sožitja naših treh narodov: namreč zoper našilno, koruptivno, neodkrito jugoslovenarstvo. V potrdilo navajamo našim bralcem nekaj Perićevih misli:

Ko se je oblikovala naša država, se ni vpraševalo za prvino, ki je poleg ozemlja in urejene oblasti pogoj državnosti, namreč za narod. Več kakor dvajset let smo iskali ta narod. Najprej se je reklo, da je ta narod srbsko-hrvaško-slovenski, toda kmalu se je videlo, da je to bil naravnost nesmisel. To je bilo isto, kakor če bi se na primer govorilo o francosko-laško-španskem narodu. Za tem je prišel izum: jugoslovanski narod, izum, ki sicer ni bil niti malo nov, ker se je resno trdilo, da sta jugoslovenstvo in Jugoslavija »naš tisočletni sen«. Toda niti jugoslovanski niti srbsko-hrvaško-slovenski narod nista učakala visoke starosti. Jugoslovenstvo je pomenilo reakcijo in diktaturo, in to ne samo diktaturo nad duhom, ampak tudi nad telesom. Srbi, Hrvatje in Slovenci so Jugoslavlani samo zemljepisno, ker so pre-

tlačili tujim gospodarjem. V naših lepih slovenskih krajih se je sedaj nehala gospodstvo tujcev in hlapčevstvo Slovencev, sedaj bo Slovenec sam svoje zemlje gospodar. Da se naša domovina umiri in uredi, bo treba združiti vse moči, ter do končne razmejitve varovati življenje in premoženje našega ljudstva, ki je posebno ob svoji jezikovni meji vedno, prav posebno pa med vojno, mnogo trpelo. Sporučite moje pozdrave tudi tistim sorojakom, ki niso mogli danes na ta shod ter jih prepričajte, da bo naša mila Slovenija v veliki in močni Jugoslaviji v družbi naših južnih bratov, velika, močna in srečna.

Živeli Slovenci!

Maistrov govor je našel lep odmev, kar so navzočni potrdili s ploskanjem in živio-klici.

Sledilo je petje narodne himne in »Hej Slovani«, nakar se je ljudstvo razšlo.

Zanimivo je bilo pozneje kosilo, s katerim smo tisti dan pogostili generala Maistra in njegovo spremstvo. Na njegovo izrečno željo se je v vojašnici iz vojaške kuhinje, kjer so kuhali za vojake, v Pistorjevi vojašnici na pisarniških mizah servirali to, kar smo dotični dan jedli vojaki.

Hrana, ki smo jo v Radgoni dobivali, ni bila slaba. Mojster za prehrano je bil štabni narednik Franc Kirar iz Sv. Petra pri Mariboru, ki je svojo službo zgledno opravljal, tako da je nadporočnik Zeilhofer pri kosilu generala le težko prepričal, da je stotinja tisto kakor on.

V znak demokratičnega gledanja na svojo mlado slovensko vojaštvo je pri tem obedu pri mizi z generalom Maistrom skupaj sedel in obe doval od vsake vojaške šarže, počenši pri navadnem pešcu do častnikov, po en mož.

(Nadaljevanje sledi.)

bivali na jugu Evrope, na katerem prebivajo na primer tudi Španci in Italijani in Grki. Z isto pravico bi lahko razglasili Čehe, Slovake in Poljake, ker žive na severu Evrope, za en severoslovanski narod. Nazadnje so prišli še Srbi, prav za prav Velikosrbi, ki so uganili, da ni država od 1. decembra 1918 nič drugega kakor razširjena velika Srbija in sicer ne samo s stališča notranjega, ampak tudi mednarodnega prava. Tako so našli tretjo državno prvino, srbski narod, in stvar je bila rešena: ena država, Srbija, en narod, srbski dovolj za centralistično ureditev države.

Ta zadnja zamisel je imela vsaj to dobro stran, da je bila odkrita in jasna. Velikosrbi, ki jih seve ne smemo istiti s srbskim narodom, so s tem razglasili svoj načrt o srbski hegemoniji in voljo, da obenem raznarode Nesrbe v tej državi. Megalomanska miselnost, ki ni lastna samo Velikosrbom, ampak tudi Velikočehom, Velikoromunom in Velikopoljakom. Velikosrbska zamisel pa ni uspela in ni mogla uspeti, ker je bila preveč nasprotna resničnosti in pravici.

Zunanji dogodki so vplivali, da je prišlo do sporazuma Cvetković-Maček. To misel sporazuma je odobravati. Vendar pa meni Perić, da bo samo na narodni osnovi težko urediti Jugoslavijo, ampak da bo treba upoštevati tudi zgodovinsko-pokrajinske posebnosti. S tega stališča predlaga Perić poleg Hrvaške s Slavonijo in Dalmacijo še tele samoupravne enote: Srbijo, Bosno in Hercegovino, Slovenijo in Črno goro, Vojvodina bi pa naj imela, če bi se pridružila Srbiji, v okviru srbske avtonomije še posebno samoupravo.

Teh Perićevih misli ne bomo nadalje razmotrivali. Zdi se pa nam, da bo ureditev po pokrajinah šla najlaže od rok, če bo pri njej imel največ besede tisti, ki je zaradi nje najbolj prizadet, namreč ljudstvo in če bo še ljudstvu dana mogočnost, da kasneje v svobodnem glasovanju popravi, če bi se pokazalo, da mu drugačna ureditev bolj odgovarja.

Pravi vzroki pomanjkanja blaga

»Trgovski list« piše o prevelikih nakupih zaradi vojne psihoze, ki so povzročili pomanjkanje blaga, češ da »je bil pohlep nekaterih ljudi po blagu tako velik, da mu nikakor ni bilo mogoče zadostiti«. Potem pa navaja:

Tako je odšlo iz prostih skladišč v prvih treh vojnih mesecih (september, oktober, november) 146.640 kilogramov riža, za 28.292 kg več ko leta 1938. Konsum riža se je torej povečal v teh treh mesecih vsak mesec skoraj za 10.000 kg. Jasno je, da se tudi ni toliko riža več potrošilo, temveč da so si ljudje delali zaloge.

Jedilnega olja je odšlo iz prostih skladišč v Ljubljani v mesecih september—november l. 1938, 104.352 litrov, leta 1939, pa 140.107 litrov ali za 35.775 litrov več.

Prodaja sladkorja se je povečala v navedenih treh mesecih od 370.990 kg v letu 1938, na 442.258 kg v letu 1939, torej za 71.268 kg več.

Mila je šlo v teh treh mesecih iz prostih skladišč leta 1938, 85.050 kg, leta 1939, pa 129.185 kg, torej za 44.135 kg več.

Kave so nakupili ljudje leta 1938, 16.598 kg, leta 1939, pa 31.759 kg, torej za 15.162 kg več.

K temu pristavlja »Trgovski list«, da so ljudje dolžili trgovce, češ da zadržujejo blago, da bi pozneje laže navijali cene, da pa je v resnici trgovec brez krivde, krivi pa da so bili le tisti, ki so slepo kopičili blago ali pa ga pošiljali v tujino.

K stvari bi najprej pripomnil, da je brez dvoma bilo precej takih tudi med trgovci, ki so hoteli konjunkturo izrabiti, o čemer pričajo številne ovadbe. Gotovo pa je, da se je v tem pogledu precej pretiravalo, in prav tako je gotovo, da ne gre valiti vse krivde na trgovca, ki je zdajci stal pred tem, da ob prodaji po nižjih in nakupu po višjih cenah dejansko zmanjšuje svoje skladišče, torej vsaj pri mali in srednji trgovini svoje premoženje.

Mi smo pa prepričani, da bi do vsega tega ne bilo prišlo, če bi bil naš trg in sploh vse naše gospodarstvo bolj organizirano, da bi ljudje lahko in po pravici imeli zaupanje vanj. Vojna in vsa sedanja stiska vendar ni prišla nenadoma, drugod so tudi računali z njo in se pripravili. Če bi se bilo tudi pri nas tako delalo, bi tudi morebitni večji nakupi na zalogo prav nič ne bili škodovali. Tako so na primer imeli v Franciji že nekaj let vsi trgovci z bencinom dolžnost, da so si napravili zaloge za daljšo dobi. In na drugi strani lahko bere vsakdo prav v teh dneh — spet! — v švicarskih listih pozive, naj se ljudje preskrbe z življenjskimi potrebščinami vsaj za dva meseca vnaprej. Pri tem priporočajo celo podjetnikom, naj dajejo nastavljenecem v ta namen potrebne predjeme, občinam pa, da v iste namene priskočijo siromašnejšim občanom s posojili na pomoč. Prav tako je znano, da je na Angleškem priporočila vlada že takoj v začetku vojne državljanom, naj si naredi vsak primerno zalogo.

Razlogi za to so očitni: če nastopi kak zastoj v dovozu ali nastopi iz drugih razlogov začasno pomanjkanje blaga, ne smejo biti ljudje na mah pred praznimi shrambami, kar prebivalstvo samo

po nepotrebnem razburja in bega, s tem pa tudi slabi njegovo vztrajnost in odpornost, ko gre za odločitev.

V slabi organizaciji je torej zlo. Da pa je njen prvi izvir v centralizmu, ki ni dal, da bi se posamezne pokrajine bolje pripravile, ki zlasti ni imel nikoli o pravem času denarja za res nujno potrebno blago, zato pa zmeraj za namene, ki našemu gospodarstvu niso v prid, tega pa res ni treba posebej razlagati, vsaj našim bralcem ne.

Mali zapiski

Fondi

Kakor piše »Jugoslovanski Lloyd« imamo danes že 154 fondov, katerih imetje znaša 1.768,55 milijonov dinarjev.

Cerkev na državne stroške

V Belgradu zidajo velikansko cerkev sv. Save. To bi nas še prav toliko ne zanimalo. Toda zanima nas, da se zida na državne stroške, kakor se sicer ne zida nobena cerkev pri nas. Cerkev bo veljala nad 60 milijonov dinarjev. Od teh bo slovenskega denarja dobrih 10 milijonov. Lepa bolnišnica bi se dala doma postaviti za ta denar. In če se tega spomnimo, ne smemo tudi pozabiti, da so začeli zidati to cerkev, ko so centralistični unitaristi unitaristično centralizirali naše finance. Sedaj po sporazumu bo, upamo, takih nemogočosti konec. Toda kdo nam povrne škodo, od jugoslovenov nam prizadejano?

Zoper tujo besedo

Nekateri srbski listi so zoper to, da bi se uporabilo ime banovina za srbske pokrajine, češ da je to ime srbskemu narodu tuje.

Še bolj tuje, kakor Srbom, je to ime Slovence. Poznamo ga sploh šele nekaj let, v teh letih pa samo kot napravo hegemonističnega centralizma, ki bo pustil samo žalostne sledove pri nas.

Zato smo mnenja, da bi tudi samoupravna Slovenija ne smela imeti tega tujega imena.

Draginja.

»Ljudski glas« prinaša številke o narastu draginje. Leta 1938, je znašala cena življenjskih potrebščin na leto za delavca samca 810,26 din, za štiričlensko družino pa 1975,07 din.

1. januarja 1940 pa je znašala ta cena za delavca samca 924,72 din, za štiričlensko družino pa 2504,19 din.

Slovenski delavci v Nemčiji

Zagrebski »Jutarnji list« z dne 10. I. 1940 poroča iz Maribora:

»Po vesteh, ki so prispele v Maribor od naših izseljencev, so dobili naši delavci, ki so ostali v Nemčiji, ponudbo, da naj se napotijo na zahodno fronto in naj sprejmejo zaposlitev pri delanju utrd. Naši delavci so to odklonili.

Pomen zadnjega Chamberlainovega govora

Zadnji veliki govor angleškega ministrskega predsednika Chamberlaina oznamuje švicarski dnevnik »National-Zeitung« takole:

Prvi minister govori izrečno o »miru pred viharjem«. Naznanja žrtve in nadaljnje omejitve in se ne pomišlja, postaviti kot primero pomanjkanje, ki si ga nalaga celostna Nemčija.

Govor pa učinkuje kljub tej stvarni resnobi neopustljiveje in odločnejše kakor prejšnje manj obtežene izjave zmeraj nekam čustveno starega državnika. Človek ima vtisk, da so bila težka razočaranja, ki jih je doživelo njegovo nagnjenje do sporazuma, od tega počasnega, pa trdovratnega razuma predelana in zgoščena v nezasižano močno voljo do odpora.

Kulturno sodelovanje med Moskvo in Bratislavo.

Msgr. Tiso, slovaški predsednik je povabil sovjetsko-ruske učenjake v Bratislavo zaradi pospeševanja medsebojnega kulturnega razmerja. Kakor poročajo švicarski listi, pride v kratkem odposlanstvo ruskih znanstvenikov na Slovaško.

Politični komisarji v ruski vojski.

Ko zaslišujejo Finci ujete ruske vojake izvedo prav zanimive, mestoma naravnost čudne reči. Na vprašanje, zakaj se vojskujejo, odgovarjajo zelo različno: zoper kapitalizem, zoper Francijo in Anglijo, za tlačene Fince, celo zoper Nemčijo. Poizvedbe so dognale, da so ti odgovori v skladu s propagando političnih komisarjev, ki pa seveda razlagajo stvari po svojem okusu in znanju. Navdušenja za vojno pa ti politični komisarji niso mogli ustvariti. Sicer se jih pa vse boji, moštvo kakor častniki. Celo polkovni zapovedniki se morajo uklanjati njihovim poveljem. Že napredovanje za podčastnika mora potrditi politični komisar. Zato pa predlagajo ti za podčastnike čisto vojake zaradi političnega dela.

Pri takih razmerah pač ruska vojska in njeno vodstvo ne moreta biti drugačna, kakoč pač sta.

Urednik in izdajatelj: Vitko K. Musek, Ljubljana.